

СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО ТА ЕКОНОМІКА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

УДК 339.9

Г. О. Черніченко
С. І. Беспалов

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА СУТНОСТІ СУЧАСНИХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Стаття присвячена дослідженню теоретичних наукових надбань щодо сутності глобалізаційних процесів, поняття «глобалізація», векторів її функціонування та розвитку. Окреслено основні наукові концептуальні підходи до розуміння процесів глобалізації. Проаналізовано наукові роботи видатних економістів, які займаються дослідженням сутності глобалізації та глобалізаційних процесів. Аналіз проводився в рамках диференціації їхніх поглядів на глобалізаційні процеси. Автором виділено ідеї глобалістів, альтерглобалістів, антиглобалістів та скептиків.

Автором виявлено позитивні та негативні аспекти глобалізаційних процесів.

Ключові слова: глобалізація, економіка, глобалізаційні процеси, культурна глобалізація, концепція, глобалісти, гіперглобалісти, скептики, альтерглобалісти.

DOI 10.34079/2226-2822-2020-10-19-41-48

Постановка проблеми. Глобалізація в нашому сучасному світі вже не викликає здивування своїм існуванням. Велика кількість фахівців та дослідників стикається з цим явищем, однак єдиного підходу до розуміння глобалізаційних процесів досі не вироблено. З одного боку, це аргументується історичністю та багатогранністю цих процесів, з іншого, всеосяжністю, яку складно виміряти одним чи декількома показниками, і неможливо охопити повністю в одному дослідженні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням питання теоретичних та практичних аспектів глобалізації займалися такі вітчизняні та зарубіжні вчені як В. І. Андріяш [15], О.Г. Білорус [9], В.І. Власов, Д. Вільямсон, О.Б. Вебер [16], О. Гальчинський [17], Д. Гілбрейт, Б.М. Данилишин, Х. Зібберт [1], М. Кастельс, Х. Клодт [1], Д.Л. Медоуз, Д.Х. Медоуз, Й. Рандера, М.Г. Хаустова [8], М. Чешков [19], Т. Фрідман, Г. Хардін, Б.М. Шостак.

Однак, через велику кількість досліджень існує необхідність систематизації підходів до визначення сутності глобалізації, встановлення її сучасних характеристик, виокремлення концепцій глобалізації та визначення найбільш продуктивних ідей.

Метою статті є проведення аналізу наукових підходів до визначення поняття «глобалізація», її сутності, векторів розвитку, її позитивних та негативних аспектів.

Виклад основного матеріалу. Складність та багатовекторність процесу глобалізації зумовлюють наукові дискусії ще на етапі визначення поняття «глобалізація». Частіше за все зміст поняття «глобалізація» залежить від того позитивно чи негативно той чи інший науковець відноситься до глобалізаційних процесів. За цим принципом в науковому просторі виокремлюють, перш за все, глобалістів - тих, хто позитивно ставиться до процесів глобалізації. При цьому серед самих глобалістів точаться дискусії щодо фундаментальних теоретичних основ глобалізації таких як

власне поняття «глобалізація», її сутність, вектори розвитку, елементи тощо. Так, на думку Х. Зібберта та Х. Клодта глобалізація є процесом трансформації національних господарств в інтегровану глобальну економіку. І це вважається закономірним економічним процесом [1, с.2].

Науковець Е. Макгрю [2] визначає, що глобалізація - це, коли наслідки діяльності однієї групи стають значними для інших, незважаючи на відстань між ними. При цьому він зазначає, що глобалізація має два вектори свого розвитку, з одного боку, вона розвивається у просторі (екстенсивний вектор), а з іншого, поглиблюються взаємозв'язки між суб'єктами (інтенсивний вектор), звідси і поділ глобалізації на економічну та культурну. Економічна глобалізація є посиленням взаємопроникнення національних економік та збільшення інтенсивності міжнародного товарообміну, тож цей напрям глобалізації відноситься саме до інтенсивного вектору розвитку глобалізації. Культурна ж глобалізація зменшує значення територіальності, суверенітету та автономії держав в контексті міжнародної політики, при цьому також відбувається гомогенізація та зменшення різноманітності культур, змішування на глобальному рівні популярної культури, медіа-корпорацій, та зменшення значення етносу і націоналізму в загальній світовій культурі.

Підтримуючи думку Е. Макгрю низка дослідників сходиться на думці, що за напрямками глобалізаційні процеси можна розглядати вже в трьох площинах: культурній, економічній та політичній. Стосовно культурної глобалізації, то на думку відомого американського політолога С. Хоффмана [3], вона бере свій початок з технологічної революції та економічної глобалізації, які при своїй взаємодії утворюють групу культурних благ для суспільства.

Польський дослідник соціології культури М. Голька [4] зазначає, що глобалізаційні процеси призводять одночасно до двох різних культурних світових процесів:

- акультуризації, тобто, стирання детермінуючих ознак одних культур або часткового їхнього приховування чи зникнення,
- розширення світового «культурного паноптикуму» і створення глобальних засад формування культури, її поширення та функціонування в щоразу оновлюваних умовах та якостях.

Стосовно можливих напрямків розвитку глобалізаційних процесів в рамках ідей глобалістів відмітимо думку Ж.-К. Ле Дюжі, який виділяв три таких сценарії. Перший - ліберальний, згідно якого глобалізація розглядається як процеси, що спрямовані на підвищення ефективності економічних та соціальних відносин через посилення конкуренції на наднаціональному рівні. У другому, культурологічному напрямі, акцент робиться на уніфікації культури, а глобалізація є формою кризи національних культур [5]. Третій напрям - марксистський інтернаціоналізм, який базується на ідеї К. Маркса про формування інтернаціоналізму та світового робочого класу. Глобалізація з цієї точки зору - це процес перемовин між національними осередками робочого класу задля продовження класової боротьби вже на міжнародному рівні.

Науковець Д. Клейнерт називає головними чинниками та водночас шляхами розвитку глобалізації міжнародну торгівлю, прямі іноземні інвестиції та міжнародний обмін технологіями, які обумовлені діяльністю інтернаціональних компаній. Автор бачить в інтернаціональних компаніях головних суб'єктів глобалізаційних процесів, бо саме на їхню частку припадає близько 80% міжнародної торгівлі. Він визначає глобалізацію як процес інтеграції національних економік у спільну світову економічну систему [6].

Слід зазначити що ідеї глобалістів набули популярності після другої світової війни, коли потреба у відновленні економік призвела до настання так званої «епохи

Бреттон-Вудських угод», яка тривала з 1944 по 1978 роки. Цей режим створив умови, в яких обмежувалась свобода міжнародної торгівлі, але при цьому розвинені країни та країни, що розвиваються, мали змогу проводити бажану для них економічну політику.

Так, економіст Д. Родрик зазначає, що у другій половині ХХ ст. «економічна глобалізація перетворилась на самоціль» [7] і цю тенденцію до все більшого прискорення економічної лібералізації та взаємоінтеграції національних економік було названо «гіперглобалізацією». Автор відзначає, що гіперглобалізація дозволить наблизитись до розуміння того, що називається фундаментальною політичною трилеммою світової економіки, а саме, не можна одночасно підтримувати демократію, національне самовизначення і економічну глобалізацію. Якщо світові потрібна більш глибока глобалізація, слід відмовитися або від національної держави, або від демократичної політики.

Так було започатковано другий напрямок розвитку глобалістичних наукових ідей - гіперглобалізм. Яскравими прибічниками цієї ідеї були К. Омае, С. Джилл, Р. Кокс, М. Олброу, які вказують на те, що роль держави в умовах глобалізації знижується, і на світовій арені новий порядок повинні забезпечити транснаціональні компанії [8, с.432]. Концепції гіперглобалістики зіграли роль у формуванні та розвитку ідей антиглобалістів та альтерглобалістів.

Незадоволені наслідками економічної глобалізації у 70-х роках ХХ століття, коли нафтові кризи та підвищення мобільності міжнародного капіталу призвели до втрати ефективності Бреттон-Вудської системи, а з 1976 по 1978 р. відбувався процес її заміни на Ямайську валютну систему, яка передбачає вільні взаємні конвертації валют та ринкові умови визначення їх вартості. Тоді ж сформувався новий напрям в дослідженні глобалізації - антиглобалізм. Ця криза стала важким ударом для глобалізації, і на фоні цього антиглобалісти аргументували свою позицію тим, що для багатьох країн економічна глобалізація обернулася не швидким зростанням рівня життя, а підвищенням соціальної нерівності та зменшенню стабільності на національному рівні. Так, на думку Г. Капур глобалізація підпорядкована ідеології ринку, правила якого диктує Міжнародний Валютний Фонд, всесвітній банк, лідери «Великої вісімки» і при цьому більша частина світу не отримує від глобалізації жодного зиску [9]. І, як і прибічники гіперглобалізації, науковець Е. Цзян акцентує увагу на тому, що при глобалізації знижується важливість суверенітету держав у відносинах з іншими країнами [10].

Натомість, прибічники наступного наукового напрямку, який слід відмітити, відокремився від антиглобалістичних ідей, - альтерглобалісти визнають як позитивні, так і негативні сторони глобалізації. Розуміючи, що глобалізація об'єктивно неминучий процес, альтерглобалісти закликають своїх однодумців шукати способи зробити світ, який стоїть на шляху глобалізаційних процесів, більш комфортним та прийнятним для життя для представників різних країн та соціальних верств населення. Так, Ф. Ганн [11] визнає нерівне положення країн у глобалізації, однак, ті країни, що розвиваються, повинні самі шукати шляхи подолання такої нерівності шляхом запровадження нових методів та способів господарювання всередині держави.

В наукових колах панують також ідеї скептиків, які заперечують глобалізацію як таку, і стверджують, що процеси глобалізації припинились і почались зворотні процеси. До них, зокрема, відносяться П. Херт, Дж. Томпсон та П. Хіртст [11]. Вони відмічають, що найкрупніші національні економіки сьогодні інтегровані не краще, ніж перед початком Першої світової війни. Скептики вважають, що економічна інтеграція веде міжнародну спільноту не до зони єдиної світової торгівлі, а до формування регіональних блоків в Америці, Європі та Азії, це відповідно північноамериканський, європейський та азійсько-тихоокеанський регіони. А це і є тим зворотнім процесом глобалізації - регіоналізацією всередині світової економіки. При цьому науковці відмічають, що

сучасна економіка втратила свою географічну глобальність, замість якої можна побачити лише окремі території її підвищеної активності (це регіони, зазначені вище). Не важко здогадатись, що прихильники цієї теорії критикують гіперглобалістів, які розглядають глобалізацію як процес, що не має кордонів. І якщо гіперглобалістичні ідеї підривають роль національних урядів в угоду загального світового порядку, то скептики, навпаки, відмічають, що саме національні уряди повинні ініціювати та контролювати економічну діяльність окремо взятої країни.

Якщо наявність глобалізаційних процесів у суспільстві XXI століття є об'єктивним фактом, і не викликає сумнівів, то питання щодо їх природи породжує багато дискусій у науковому світі. Розуміння природи глобалізації та її передумов надає можливість прогнозувати подальший розвиток суспільства, та розуміти позитивний чи негативний характер мають глобалізаційні процеси.

Сьогодні виділяють 4 концепції, які пояснюють природу глобалізаційних процесів це: концепція «архаїчної глобалізації», концепція глобалізації як сучасного економічного феномену, концепція протоглобалістів та концепція глобалізації як деякої позачасової властивості, що іманентно притаманна світовому суспільству.

Вони відрізняються у трактуванні як передумов, так й історичних меж виникнення процесів глобалізації. За цими критерієм наукова думка розділяється на декілька векторів, які можна зобразити у наступній таблиці.

Таблиця 1.

«Концептуальні підходи до розуміння глобалізаційних процесів»

Концепція/Прибічники	Лейтмотив
Концепція «архаїчної глобалізації» / Дж.Арригі, Р.Робертсон, М.Уотерс, Г.Терборн, Ф. Бродель, Л.Туроу, А.Маслоу, Г.Дилигенський, Ю.Красін, Ю. Пахомов	Глобалізація – історичне явище, що в різних формах супроводжувало людство на різних етапах його розвитку. Також, глобалізація розглядається як процес, який в той чи інший історичний період трансформувал певні регіони світу, в залежності від географії як конфліктів (війн, переворотів, захоплен територій) так і технічного прогресу. Прихильники цієї концепції виділяють велику кількість класифікацій форм глобалізації. Деякі з них: глобалізація, що мляво протікала, глобалізація, що повільно прогресувала, біструктурна глобалізація, органічна глобалізація; монотеїзм, імперсько-концесійна глобалізація, мусульманська глобалізація, колоніальна глобалізація, індустриальна глобалізація, фаза глобальної автаркції, ліберальна глобалізація.
Концепція глобалізації як сучасного економічного феномену / К.Омає, Т. Левітт, Ф.Фукуяма, А.Вебер, А.Некlesa, В. Кузнецов, В.Ядов, Д.Лук'яненко, О.Білоус, А.Гальчинський, А.Гаєць.	Критикуючи концепцію архаїчної глобалізації зазначають, що глобалізація є результатом фундаментальних змін сучасності. Всі історичні події та етапи, які виділяють прихильники першої концепції, називаючи її етапами глобалізації, є лише передумовами для сучасних глобалізаційних процесів, і нічого спільного з сучасною глобалізацією не мають.
Концепція протоглобалістів / С.Амін, Н. Ейнжел, Р.Кобден, П.Кругман, Д.Лал, Б.Ліндсі, Д.Родрік	Концепція ніби займає проміжне положення між першими двома та доповнює їх. Прихильники виділяють 2 етапи глобалізації: протоглобальний (інтернаціоналізація, ХІХ ст.), власне глобалізація (транснаціоналізація (з 1945 року), глобалізація (з 1980 року). Більше уваги приділяється зближенню економік на основі розвитку міжнародної торгівлі, значне місце при цьому посідає діяльність банків та міжнародних фондів.

<p>Концепція глобалізації як деякої позачасової властивості, що іманентно притаманна світовому суспільству / Е. Азораянц, М.Чешков</p>	<p>Завданням концепції вважається зближення трьох попередніх. Прихильники цієї теорії вважають, що в попередніх концепціях є дві розбіжності: перша – у визначенні часових меж, друга – в трактовці самого поняття глобалізації, яке можна розуміти у двох вимірах: як тенденцію, як наслідок ряду тенденцій. Виділяють типи глобалізації за часовим принципом: родова, племінна, етнічна, давньоімперська, монархічна, колоніальна, національна та інтернаціональна. Прихильники ставлять питання взаємозалежності та взаємодії понять «глобалізація» та «інтеграція». При цьому, глобалізацією вважається кінцева мета історичних процесів, інтеграція та дезінтеграція є тенденціями, що визначають динаміку цього процесу, а інтернаціоналізація – сучасний етап глобалізації.</p>
--	--

Джерело: складено автором на підставі [12], [13], [14], [15], [16], [17], [18], [19].

Підсумовуючи вищевказане, слід відмітити, що найзапекліші дискусії з приводу глобалізації припали на кінець 80-х - початок 90-х років минулого століття, тому в наукових колах панує думка про те, що процес глобалізації є «дітищем» ХХ століття. Однак, якщо в той час дослідники лише окреслювали можливі структурні зміни економік внаслідок глобалізаційних процесів, то сьогодні світ вже може побачити результати глобалізації, провести ретроспективний аналіз та відмітити, що процеси глобалізації мають довгий історичний шлях, і охоплюють не лише економічні процеси, а й всі сфери, в яких присутній людський фактор.

Висновок з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Досліджуючи глобалізаційні процеси крізь призму наукових досліджень нами було виявлено позитивні та негативні аспекти глобалізації, які пропонуємо зобразити в наступній таблиці (Таблиця 2 «Позитивні та негативні аспекти глобалізації»).

Таблиця 2

Позитивні та негативні аспекти глобалізації

Аспекти глобалізації	
Позитивні	Негативні
Посилення транснаціонального руху капіталу	Тенденція до можливого зменшення суверенітету країн
Уніфікація правил міжнародної торгівлі	Концентрація транснаціональних корпорацій та їх капіталу у розвинених країнах світу
Підвищення рівня життя	Необхідність суспільства пристосовуватись до умов глобального ринку, навіть проти своїх інтересів
Створення міжнародних виробничих систем	
Інтенсифікація міжнародної міграції	
Підвищення рівня соціальної мобільності	

Джерело: складено автором самостійно

Виходячи з цього, можна відмитити, що позитивних економічних, політичних та соціальних зрушень від глобалізаційних процесів все ж таки більше, ніж негативних її наслідків.

Підсумовуючи вищезазначене, можна сказати, що серед значної кількості наукових досліджень щодо питання розуміння глобалізаційних процесів, немає єдності з приводу як самого поняття глобалізації, так і її наслідків для міжнародної спільноти, регіонів, окремих держав та суспільства в середині цих держав. Причиною цього можемо назвати багатоаспектність глобалізаційних процесів, теоретичну та емпіричну її складність, вплив на всі сфери людської діяльності. Це все обумовлює подальші наукові пошуки щодо впливу глобалізаційних процесів на політичну, економічну та екологічну діяльність людини.

Список використаної літератури

1. Sibert H., Klodt H. Towards Global Competitions : Catalyst and constraints. Kiel., 1998. - P. 2.
2. McGrew A. Chapter 1 Globalization and global politics. [Електронний ресурс] : Режим доступу : https://blackwells.co.uk/extracts/9780199297771_baylis.pdf (дата звернення 16.02.2020р.) ; McGrew A. Chapter 1 Globalization and global politics. [Електронний ресурс] : Режим доступу : https://blackwells.co.uk/extracts/9780199297771_baylis.pdf (дата звернення 16.02.2020р.)
3. Хоффман С. Столкновение глобализаций / С. Хоффман // Россия в глобальной политике. – Т. 1. – М., 2003. – С. 78–91 ; Khoffman S. Stolknovenie globalizatsiy / S. Khoffman // Rossiya v globalnoy politike. – Т. 1. – М., 2003. – С. 78–91.
4. Golka M. Kultura w przestrzeni globalnej. *Spoleczne problemy globalizacji*. 2001. - С. 78.
5. O'Meara P., Mellinger H.D., Krain M., Marytani D. Globalization and the Challenge of a New Century: 2000.
6. Kiel Working Papers No. 1069. The Role of Multinational Enterprises in Globalization: An Empirical Overview by Jörn Kleinert. August 2001
7. Родрик Д. Парадокс глобализации: демократия и будущее мировой экономики. *Экономическая социология*. 2014. Т 15. - №2. - С. 65-75 ; Rodrik D. Paradoxs globalizatsii: demokratiya i budushchee mirovoy ekonomiki. *Ekonomicheskaya sotsiologiya*. 2014. Т 15. - №2. - С. 65-75.
8. Хаустова М. Г. Феномен глобалізації та плюралізм її інтерпретації. *Форум права*. 2013. Вип.№4. С.430-440. [Електронний ресурс] : Режим доступу : <http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/6291/1/Xaustova.pdf> (дата звернення 16.11.2019р.) ; Khaustova M. H. Fenomen hlobalizatsii ta pliuralizm yii interpretatsii. *Forum prava*. 2013. Vyp.№4. S.430-440. [Elektronnyi resurs] : Rezhym dostupu : <http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/6291/1/Xaustova.pdf> (дата звернення 16.11.2019р.)
9. Білорус О. Глобалізація та глобальний менеджмент : аналіз і реальність сучасних концепцій. [Електронний ресурс] : Режим доступу : <http://soskin.info/ea/2003/9/20030901.html> (дата звернення 16.11.2019р.) ; Bilorus O. Hlobalizatsiia ta hlobalnyi menedzhment: analiz i realnist suchasnykh kontseptsii. [Elektronnyi resurs] : Rezhym dostupu : <http://soskin.info/ea/2003/9/20030901.html> (дата звернення 16.11.2019р.)
10. Цзян Е. О влиянии глобализации на международные отношения. *Гонци гуанча*. – 1998. Вип. № 1. - С. 12 ; Tszyan Ye. O vliyanii globalizatsii na mezhhdunarodnye otnosheniya. *Gontsi guanacha*. – 1998. Vip. №1. - С. 12.

11. Камінська Т. В. Тенденції сучасних процесів глобалізації. *Проблеми підвищення ефективності інфраструктури*. Вип. №29. 2011. [Електронний ресурс] : Режим доступу : <http://jrn1.nau.edu.ua/index.php/PPEI/article/view/254/243> (дата звернення 16.11.2019р.) ; Kaminska T. V. Tendentsii suchasnykh protsesiv hlobalizatsii. Problemy pidvyshchennia efektyvnosti infrastruktury. Vyp. №29. 2011. [Elektronnyi resurs] : Rezhym dostupu : <http://jrn1.nau.edu.ua/index.php/PPEI/article/view/254/243> (data zvernennia 16.11.2019r.)
12. Арриги Дж. Долгий двадцатый век. Деньги, власть и истоки нашего времени. М.: Территория будущего. 2006. - 472 с ; Arrigi Dzh. Dolgiy dvadtsatyy vek. Dengi, vlast i istoki nashego vremeni. M.: Territoriya budushchego. 2006. - 472 s.
13. Бродель Ф. Материальная цивилизация, экономика и капитализм. XV-XVIII вв. : [в 3-х т.]. М. : Прогресс. 1992. Т. 3. Время мира. 573 с ; Brodel F. Materialnaya tsivilizatsiya, ekonomika i kapitalizm. XV-XVIII vv. : [v 3-kh t.]. M. : Progress. 1992. T. 3. Vremya mira. 573 s.
14. Пахомов Ю., Павленко Ю. Цивилизационная структура современного мира. В 3-х т. К. : Наук. думка. Т.3. 2008. 640 с ; Pakhomov Yu., Pavlenko Yu. Tsivilizatsionnaya struktura sovremennogo mira. V 3-kh t. K. : Nauk. dumka. T.3 2008. 640 s.F
15. Андрияш В.І., Ривак Є.І. Историчні форми та етапи розвитку глобалізації. *Наукові праці. Державне управління*. 2014. Вип. №230. Т. 242. - С.6-10. [Електронний ресурс] : Режим доступу : <http://official.chdu.edu.ua/article/viewFile/60344/56145> (дата звернення 16.11.2019р.) ; Andriiash V.I., Ryvak Ye.I. Istorychni formy ta etapy rozvytku hlobalizatsii. Naukovi pratsi. Derzhavne upravlinnia. 2014. Vyp. №230. T. 242. S. 6-10. [Elektronnyi resurs] : Rezhym dostupu : <http://official.chdu.edu.ua/article/viewFile/60344/56145> (data zvernennia 16.11.2019r.)
16. Вебер А. Б. Глобализация и устойчивое развитие: проблемное поле и возможные сценарии. *Клуб ученых «Глобальный мир»*. М. : ИД «НОВЫЙ ВЕК», 2002. - С.107-149 ; Veber A. B. Globalizatsiya i ustoychivoe razvitie: problemnoe pole i vozmozhnye stsensarii. Klub uchenykh «Globalnyu mir». M. : ID «NOVYY VYEK», 2002. - S.107-149.
17. Гальчинский А. Кризис и циклы мирового развития. К. : АДЕФ-Украина, 2013. 480 с. ; Galchinskiy A. Krizis i tsikly mirovogo razvitiya. K. : ADYeF-Ukraina, 2013. 480 s.
18. Монахова М. Глобализация как этап интернационализации. Угрозы и возможности. 2016. [Електронний ресурс] : Режим доступу : https://www.researchgate.net/publication/331181523_GLOBALIZACIA_KAK_ETAP_INTERNACIONALIZACII_UGROZY_I_VOZMOZNOSTI (дата звернення 17.02.2020р.) ; Monakhova M. Globalizatsiya kak etap internatsionalizatsii. Ugrozy i vozmozhnosti. 2016. [Elektronnyi resurs] : Rezhym dostupu : https://www.researchgate.net/publication/331181523_GLOBALIZACIA_KAK_ETAP_INTERNACIONALIZACII_UGROZY_I_VOZMOZNOSTI (data zvernennia 17.02.2020r.)
19. Чешков М. Глобализация: контуры рамочной концепции. *Клуб ученых «Глобальный мир»*. М.: ИД «НОВЫЙ ВЕК», 2002. - С. 232-256 ; Cheshkov M. Globalizatsiya: kontury ramochnoy kontseptsii. Klub uchenykh «Globalnyu mir». M.: ID «NOVYY VYEK», 2002. - S. 232-256.

Стаття надійшла до редакції 17.03.2020.

H. Chernichenko
S. Bepalov

THEORETICAL APPROACHES TO THE DETERMINATION OF GLOBALIZATION AND THE ESSENCE OF MODERN GLOBALIZATION PROCESSES

The article is devoted to the research of theoretical scientific researches on the essence of globalization processes and the concept of «globalization». The author focuses on the vectors of functioning and development of globalization in the world economic science. It is found that scientists are highlighting economic, political and cultural globalization. It is determined that globalization is divided into extensive and intensive according to the directions of development.

The scientific works of prominent economists who study the essence of globalization and globalization processes are analyzed. The analysis is conducted in the framework of differentiation of their views on globalization processes. The author is highlighted the ideas of globalists, alter-globalists, anti-globalists and skeptics.

The basic scientific conceptual approaches to understanding the processes of globalization are outlined. This allowed the author to identify the positive and negative aspects of modern globalization processes. It is concluded that globalization still has a more positive impact on the world, international relations, economy and society than at first sight.

The article notes the lack of unity in the scientific environment of thoughts about globalization and the processes that accompany it.

It is found that there are 4 concepts that explain the nature of globalization processes: the concept of «archaic globalization», the concept of globalization as a modern economic phenomenon, the concept of protoglobalists, and the concept of globalization as some of the temporal properties inherent in world society. Author is analyzed the basic ideas of it.

It is noted that the most frequent scientific debates on globalization took place in the second half of the last century.

The author notes that such uncertainty provides about definition of globalization extensive opportunities for further research into the impact of globalization processes on politics, the economy and the environment.

Keywords: globalization, economy, globalization processes, cultural globalization, concept, globalists, hyperglobalists, skeptics, alterglobalists.

УДК 339.54-049.5

О. І. Карпенко

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ 4.0: МІЖНАРОДНА ТОРГІВЛЯ ТА НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА

У статті досліджено ризики міжнародної безпеки, які особливо актуалізувались в умовах четвертої індустріальної революції, із появою нових технологій (у першу чергу цифрових, біологічних), вплив яких формує нові виклики для розвитку стану національних економік, їх безпеці, довкілля тощо.

Визначено нові виміри впливу країн світу у сучасній системі світового господарства, що впливають на трансформацію торговельно-економічної політики країн.

Автором підкреслено, що національна безпека кожної країни є важливою складовою у системі міжнародної безпеки в цілому, відповідно, наявність спільних